

39.

1868. nov. 12.

A központi bizottság jelentése a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában szóló törvényjavaslatról.¹

1865–68. évi Képv. Ir. VI. 249. 1.

A központi bizottság a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában a nemzeti-ségi bizottság törvényjavaslatát általános tanácskozás alapjául elfogadta; az abban kijelölt elvek és határok között azonban, tekintettel a konkrét viszonyokra és a megállapított elvek gyakorlati keresztülvihetésére, több beható módosításokat tett, melyek szükségessé tették az egészet egy önálló szövegezésbe foglalni és úgy terjeszteni be a t. képviselőháznak.

Kelt Pesten 1868. nov. 12-én.

Kéthelyi József s. k.
a középonti bizottság előadója.

Melléklet:

Törvényjavaslat a nemzetiségi egyenjogúságról.

(A központi bizottság szövegezése szerint.)

1865–68. évi Képv. Ir. VI. 249–253. 1.

Azon egyenjogúság, melyet Magyarország bármely nemzetiségű polgárai, politikai és polgári jogok tekintetében, különbség nélkül élveznek, egye-

1 *Forrás:* Kemény G. Gábor (összegyűjt., jegyz.): *Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában.* I. kötet: 1867–1892. Budapest, Tankönyvkiadó, 1952, 106–111. Betűhív közlés.

A központi bizottság szövegezésében előterjesztett „Törvényjavaslat a nemzetiségi egyenjogúságról” voltaképpen Eötvös javaslatának tekinthető, aki a nemzetiségi bizottság munkálatainak irányítója volt. A központi bizottság javaslata és a korábbi nemzetiségi bizottsági javaslatok szövege között csak jelentéktelen változtatásokat találunk az 1., 5., 10. és 11. §§-okban. Ezek közül az 5. § bizonyos engedményt tesz a nemzetiségi bizottság javaslatával szemben a nemzetiségek javára, amennyiben megállapítja, hogy az egyházak közötti érintkezésben az illető egyházak nyelve használható, az esetben is, ha az nem az állam hivatalos nyelve. Ez a törvényjavaslat került 1868. november 24-én a képviselőházi általános vitában a nemzetiségi képviselő javaslataival szemben a Ház elé.

dül az országban divatozó nyelvek hivatalos használatára nézve, és csak annyiban esik külön szabályok alá, a mennyiben ezt az ország egysége, a kormányzat és közigazgatás gyakorlati lehetősége és célszerűsége, ugy szintén az igazság gyors és pontos kiszolgáltatásának igényei szükségessé teszik. Ugyan azért:

1. §.

Az ország minden polgára saját községéhez, egyházi hatóságához és törvényhatóságához, annak közegeihez s az államkormányhoz intézett beadványait anyanyelvén nyújthatja be.

Más községekhez, törvényhatóságokhoz s azok közegeihez intézett beadványaiban vagy az állam hivatalos nyelvét, vagy az illető község és törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvét, vagy nyelvei egyikét használhatja.

A törvénykezés terén, a nyelv használatát a 14–21. §-ok szabályozzák.

2. §.

Községi, egyházi és törvényhatósági gyűlésekben a szólás jogával bírók szabadon használhatják anyanyelvöket.

3. §.

Valamint eddig is jogában állott bármely nemzetiségű minden egyes honpolgárnak ép úgy, mint községeknek, egyházaknak és egyházközségeknek, úgy ezentul is jogában áll saját erejével, vagy társulás útján alsó, közép és felső tanodákat felállítani. E végből s a nyelv, művészet, tudomány, gazdaság, ipar és kereskedelem előmozdítására szolgáló más intézetek felállítása végett is, az egyes honpolgárok az államkormány felügyelete alatt társulatokba vagy egyletekbe összeállhatnak, és összeállván szabályokat alkothatnak, az államkormány által helybenhagyott szabályok értelmében eljárhatnak, pénzalapot gyűjthetnek, és azt, ugyancsak az államkormány felügyelete alatt, nemzetiségi törvényes igényeiknek is megfelelően kezelhetik.

Az ilyen módon létrejött művelődési és más intézetek — az iskolák azonban csak a közoktatási szabályozó törvény rendeletei feltételeinek megtartása alatt — az állam hasonló foku intézeteivel egyenjogúak.

A magán intézetek és egyletek nyelvét az alapítók határozzák meg.

A társulatokra s általuk létesített intézetekre nézve a nyelv használatát illetőleg az 1-ső §. határozatai lesznek szabályozók.

4. §.

Az egyházközségek, egyházi felsőségeik törvényes jogainak fen[n]tartásával, anyakönyveik, vezetésének s egyházügyeik intézésének, nem különben iskoláikban – az országos iskolai törvény korlátai között – az oktatásnak nyelvét tetszés szerint határozhatják meg.

5. §.

A felsőbb egyházi testületek és hatóságok önmagok állapítják meg a tanácskozás, a jegyzőkönyv, az ügyvitel és egyházközségeikkel való érintkezés nyelvét. Olyan esetekben, melyekben az egyházi hatóságok, mint hatóságok az állami felügyelet tekintetéből az ország kormányához felterjesztik jegyzőkönyveiket, a jegyzőkönyvek mellett, ha azok nem az állam hivatalos nyelvén vannak szerkesztve, a magyar fordítás is felküldendő.

Ha különböző egyházak és egyházi felsőbb hatóságok érintkeznek egymással, vagy az állam hivatalos nyelvét, vagy azon egyház nyelvét használják, a mellyel érintkeznek.

6. §.

Egyházi felsőbb és legfelsőbb hatóságok az államkormányhoz intézett beadványaikban ügyviteli vagy jegyzőkönyvi nyelvöket, s hasábosan az állam hivatalos nyelvét, a törvényhatóságokhoz s azok közegeihez intézett beadványaikban az állam nyelvét, vagy ha több a jegyzőkönyvi nyelv, azok bármelyikét, az egyházi községek pedig mindezen hivatalos érintkezéseikben az államkormány és saját törvényhatóságaik irányában az állam hivatalos nyelvét, vagy saját ügykezelési nyelvöket, más törvényhatóságok irányában pedig az illető törvényhatóságok jegyzőkönyvi nyelvei egyikét használhatják.

7. §.

A községi gyűlések magok választják jegyzőkönyvök és ügyvitelök nyelvét. A jegyzőkönyv egyszersmind azon nyelven is viendő, a melyen annak vitelét a szavazatképes tagoknak egy ötöde szükségesnek látja.

8. §.

A községi tisztviselők, a községbeliekkel való érintkezéseikben ezek nyelvét használják.

9. §.

A község saját törvényhatóságához, annak közegeihez és az államkormányhoz intézett beadványaiban az állam, vagy saját ügykezelési nyelvét,

más törvényhatóságokhoz s azok közegeihez intézett beadványaiban az állam hivatalos nyelvét, vagy az illető törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvei egyikét használhatja.

10. §.

A törvényhatóságok jegyzőkönyvei az állam hivatalos nyelvén vitetnek; de vitethetnek e mellett mindazon nyelven is, a melyet a törvényhatóságot képviselő testület vagy bizottmány tagjainak legalább egy ötöde jegyzőkönyvi nyelvül óhajt.

A különböző szövegekben mutatkozó eltérések eseteiben a magyar szöveg a szabályozó.

11. §.

A belső ügyvitel terén a törvényhatósági tisztviselők az állam hivatalos nyelvét használják; de a mennyiben ez egyik vagy másik törvényhatóságra vagy tisztviselőre nézve gyakorlati nehézséggel járna, használhatják kivételesen a törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelveinek bármelyikét; valahányszor azonban az állami felügyelet és a közigazgatás tekintetei megkívánják, jelentéseik és az ügyiratok egyszersmind az állam hivatalos nyelvén is felterjesztendők.

12. §.

A törvényhatósági tisztviselők saját törvényhatóságaik területén a községekkel, gyülekezetekkel, felsőbb egyházi hatóságokkal, egyesületekkel, intézetekkel és magánosokkal való hivatalos érintkezéseikben, a lehetőségig, ezek nyelvét használják.

13. §.

A törvényhatóságok egymás közt és az államkormányhoz intézett irataikban az állam hivatalos nyelvét használják; de használhatják a mellett hasábonsan azon nyelvek bármelyikét is, melyet jegyzőkönyveikben használnak.

14. §.

Az ország minden lakosa, azon esetekben, a melyekben ügyvéd közbejött nélkül, akár felperesi, akár alperesi, akár folyamodó minőségben, személyesen vagy megbizott által veszi és veheti igénybe a törvény ótalmát és a bíró segélyét:

a. saját községi bírósága előtt anyanyelvét;

b. más községi bíróság előtt az illető község ügykezelési vagy jegyzőkönyvi nyelvét;

c. saját járási bírósága előtt saját községének ügykezelési vagy jegyzőkönyvi nyelvét;

d. más bíróságok előtt, akár legyenek azok saját törvényhatóságának, akár pedig más törvényhatóságnak bíróságai, azon törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvét használhatja, a melyhez az illető bíróság tartozik.

15. §.

A bíró a 14. §. eseteiben a panaszt vagy kérelmet a panasz vagy kérelem nyelvén intézi el; a kihallgatást, tanuhallgatást, szemlét és más birói cselekményeket, úgy a peres, mint a peren kívüli, valamint a bünvádi eljárásoknál a pörben álló felek, illetőleg a kihallgatott személyek nyelvén eszközli; e perek tárgyalási jegyzőkönyveit azonban azon a nyelven vezeti, melyet a perlekedő felek a törvényhatóságok jegyzőkönyvi nyelvei közül kölcsönös megegyezéssel választanak. Ha e tekintetben megegyezés létre nem jönne, a bíró a tárgyalási jegyzőkönyvet a törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelveinek bármelyikén vezetheti; tartozik azonban annak tartalmát a feleknek, szükség esetén tolmács segítségével is, megmagyarázni.

Szintugy tartozik a bíró a felek előtt megmagyarázni s illetőleg tolmácsoltatni a per fontosabb okmányait is, ha ezek olyan nyelven volnának szerkesztve, melyet a perben álló felek egyike vagy másika nem ért.

Az idézési végzés, a megidézendő fél érdekében, ha rögtön kitudható, annak anyanyelvén, különben pedig azon községnek, a melyben a megidézendő fél lakik, jegyzőkönyvi nyelvén, vagy pedig az állam hivatalos nyelvén fogalmazandó.

A birói határozat a tárgyalási jegyzőkönyv nyelvén hozandó; de köteles azt a bíró minden egyes félnek azon nyelven is kihirdetni, illetőleg kiadni, a melyen kívánja, a mennyiben azon nyelv a törvényhatóságnak, a melyhez a bíró tartozik, jegyzőkönyvi nyelveinek egyikét képezi.

16. §.

Mind azon perekben, a melyekben a feleket a törvény arra kötelezi, hogy ügyvédi képviselettel éljenek, a tárgyalás, a periratok és a birói határozatok nyelve az állam hivatalos nyelve.

Az idézési végzés azonban az idézendő fél anyanyelvén is fogalmazható, és a szemléről és tanuhallgatásról fölvett jegyzőkönyvek a kihallgatott személyek nyelvén szerkesztetnek.

Azon ügyvédekre nézve, kik az állam hivatalos nyelvén e törvény kihirdetéseig nem pörlekedtek, és azon bíróságokra nézve, melyek jelenleg az állam hivatalos nyelvét nem használják, az első bíróságok rendezéseig a fen[n]álló gyakorlat tartatik fenn.

17. §.

Föllebbezés esetében köteles a bíró a pert és a kereset s védelem alapjául szolgáló csatolmányokat, a mennyiben nem az állam hivatalos nyelvén volnának fogalmazva s a felek által hitelesen le nem fordítottak, haladék nélkül magyarra hivatalból lefordíttatni s az eredetiekkel a fordításokat is felterjeszteni.

E célból az illető törvényhatóságok székhelyein, a szükséghez képest, az állam költségén, fordítók rendszeresíttetnek.

Az állam hivatalos nyelvén szerkesztendő felsőbb bírósági határozatok közlésénél a per első bírása, a mennyiben a felek kívánják, a 15. §. értelmében jár el.

18. §.

A váltóbíróságok illetősége alá tartozó ügyekben a perlekedési nyelv, a közhitel érdekében is, az állam hivatalos nyelve.

19. §.

Az egyházi bíróságok magok határozzák meg ügykezelési nyelvöket.

20. §.

A telekkönyvi hatóságoknál és hivataloknál, a közhitel érdekében is, az állam hivatalos nyelve használandó; de a végzések és kivonatok — ez utóbbiak hiteles fordításban — a felek kívánatára a törvényhatóság jegyzőkönyveinek bármelyikén is kiadandók.

21. §.

Az államkormány által kinevezett bíróságok hivatalos nyelve kizárólag az állam nyelve.

22. §.

Ha magánosok, egyházak, magán társulatok, magán tanintézetek és törvényhatósági joggal nem bíró községek a kormányhoz intézett beadványaiknál nem az állam hivatalos nyelvét használnák, az ily beadványokra hozott végzés eredeti magyar szövegéhez a beadvány nyelvén eszközölt fordítás is melléklendő.

23. §.

Az állam, s illetőleg a kormány által már állított vagy szükséghez képest állítandó tanintézetekben a tanítási nyelvnek meghatározása, a mennyiben erről törvény nem rendelkezik, a közoktatási miniszter teendőihez tartozik; de a közoktatás sikere, a közművelődés és közjóllét szempontjából, az államnak

is legfőbb célja lévén, köteles az állami tanintézetekben a lehetőségig gondoskodni arról, hogy a hon bármely nemzetiségű, nagyobb tömegekben együtt élő polgárai, az általok lakott vidék közelében, anyanyelvükön is képezhessék magokat egész addig, hol a magasabb akadémiai képezés kezdődik.

24. §.

Azon területeken létező, vagy felállítandó állami közép- és felső tanodákban, amelyeken egynél több nyelv divatozik, azon nyelvek mindenikének részére nyelv- és irodalmi tanszékek állítandók.

25. §.

Az országos egyetemben az előadási nyelv a magyar, azonban az országban divatozó nyelvek s azok irodalmi számára, a mennyiben még nem állítottak, tanszékek állítandók.

26. §.

A hivatalok betöltésénél a jövőre is egyedül a személyes képesség szolgálván irányadóul, valakinek nemzetisége, valamint eddig sem tekintetett, úgy ezután sem tekintethetik az országban létező bármely hivatalra vagy méltóságra való emelkedés akadályául.

S az államkormány gondoskodni fog, hogy az országos birói és közigazgatási hivatalokra, különösen a főispánságokra, a különböző nemzetiségekből, a szükséges nyelvekben tökéletesen jártas s másként is alkalmas személyek, a lehetőségig, alkalmaztassanak.

27. §.

A korábbi törvényeknek a fen[t]lebbi határozatokkal ellenkező rendeletei ezennel eltöröltetnek.